

Overzicht van de verslagen van de vergaderingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk voor het jaar 2014

Luther Zevenbergen, Laatmiddeleeuwse armenzorg in Kortrijk: de armendis van de Sint-Maartenskerk 1520-1547.	2
Peter Pauwels, Albert Saverys – Kortrijk – Jozef De Coene.	3
Het klooster van de Zusters van Maria te Pittem, de kapel van het klooster Ave Maria en het huis Verstraete te Izegem	4
Uitstap naar Ename	5
Bedrijfsbezoek Groep Masureel Veredeling , Wevelgem	7
Dr. Elien Declercq en Drs. Saartje Vanden Borre, Migratie naar Frankrijk. Belgische roots in het verdere leven in Noord-Frankrijk.	8
Dr. hist. Stijn Bossuyt, Het 13de-eeuws bedevaartsbeeld Onze-Lieve-Vrouw- van- Groeninge	9

Laatmiddeleeuwse armenzorg in Kortrijk: de armendis van de Sint-Maartenskerk 1520-1547.

Luther Zevenbergen

27 februari 2014, Erfgoedhuis Kortrijk

Luther Zevenbergen werd geboren in Rhenen (provincie Utrecht), Nederland. Voordat hij in Kortrijk kwam wonen, was hij werkzaam in de thuiszorg. In Kortrijk begon hij met een opleiding geschiedenis aan de KULAK. Vanaf het derde jaar moest hij hiervoor naar Leuven, waar hij 2013 afstudeerde als master geschiedenis.

Vanuit zijn dagelijkse professionele omgang met zorgbehoevenden, groeide de interesse van de historicus voor armoede en armenzorg. Weinig werd geschreven over de armenzorg in het laatmiddeleeuwse Kortrijk, met name over de armendis van de Sint-Maartenskerk. In de oudst bewaarde disrekeningen van de Sint-Maartenskerk, meer in het bijzonder deze van 1520 tot 1547, vond Luther Zevenbergen een schat aan gegevens over deze oude vorm van christelijke caritas. Hij maakte de studie ervan tot onderwerp van zijn masterscriptie.

Een “arme” betekent in het Middelnederlands zoveel als een zorgbehoevende. Of hij nu arm was, ziek of oud. Het woord “armoede” dekte zowel de monacale, zelf opgelegd armoede als de reële, materiële ontbering. Armoede kon ook geveinsd zijn en daar moest je voor opletten.

In het jargon van middeleeuwse armenzorg neemt de term “jaargetijde” een bijzondere plaats in. Het betekent een schenking in ruil waarvoor de schenker een jaarlijkse herdenkingsmis kreeg. Schenker en ontvanger waren dus gekend. Armenzorg was de opdracht van hospitalen of gasthuizen, klooster én “tafels van de heiligen geest” of armendissen. Een woord dat men letterlijk mag opvatten: langsheen een tafel zaten aan de ene kant de dismeesters, aan de andere kant de ontvangers. Op de tafel stond dan wat geschonken werd.

In de eerste helft van de 16^{de} eeuw telde Kortrijk binnen haar muren ongeveer 6900 inwoners. De spreker berekende dat daarvan een 700-tal onder de armoedegrens leefden. De stad telde één parochiekerk. De armendis van de Sint-Maartenskerk bereikte dus alle inwoners van de middeleeuwse stad.

Het dishuis of Heilige Geest-huis stond in de Rijselsestraat, min of meer op de plaats van de huidige Sint-Michielskerk. De Heilige Geest-kerk stond bevond zich in de Sint-Maartenskerk (bij binnenkomst in de linkerhoek van de kerk) en er was een kapel bij/in het Heilige Geest-huis die eveneens Heilige Geest-kerk werd genoemd. De Heilige-Geestmolen bevond zich op de hoek van de huidige Vlamingenstraat en Spoorweg.

De armendis van Sint-Maarten bezat een enorm patrimonium. Huizen binnen de stadsmuren, gronden die verpacht werden over de hele kasselrij. Het pacht- en huurgeld vormde, met de schenkingen, de inkomstenbron van de instelling.

De functie van dismeesters, eerder een erefunctie, was het voorrecht van de rijke stadsbewoners. Wie echt werkten en dan ook een loon verdienden, waren de disknapen. De conciërge waakte over het dishuis en de kapel, de molenaar maalde het graan dat voor de armen was bestemd en mocht als tegenprestatie de molen voor eigen doeleinden exploiteren.

De voedseluitdeling gebeurde op zondag, en daarnaast tijdens “jaargetijden” en de kerkelijke feestdagen, en was de voornaamste activiteit van de dis. De armen kregen hoofdzakelijk brood, veel minder vlees en vis. In vaste hoeveelheden. De spreker kon aan de hand van de rekeningen van het jaar 1537 berekenen dat aan elk gezin dat in armoede leefde (gemiddeld vier personen) wekelijks 1.8 kg bruin tarwebrood werd uitgedeeld, 650 gr. varkensvlees of 2/3 haringen of eieren en boter. Dat dit niet volstond om te overleven, is duidelijk. Die wekelijkse bedeling moet men dus eerder zien als een ondersteuning.

Elk gezin kreeg eveneens ca. twee meter laken voor kleding. In de winter werd, naargelang de strengheid ervan, een variërende hoeveelheid brandhout bedeed. Zieken kregen hun deel aan huis. De dis verschafte arme weduwen en weduwnaars onderdak en betaalden indien nodig de kosten van begrafenissen.

Was het stadsbestuur betrokken bij de laat-middeleeuwse armenzorg? Op een jaarlijkse vaste aalmoes van 330 broden na, niet of dan toch heel weinig. Met de publicatie van het traktaat “De subventionne pauperum” van Juan Vivès in 1526 trad daar verandering in. Keizer Karel goot het traktaat in een decreet en legde de gemeenten de oprichting van een “fonds voor gemeene armen” op. Een succes werd dit niet en het fonds hield dan ook in 1537 alweer op te bestaan.

Armendissen bleven bestaan tot aan het begin van de Franse Periode (1795) Elke armendis werd toen omgedoopt tot een Bureau van Weldadigheid (Bureau de Bienfaisance). In 1925 werd elk bureau een Commissie van Openbare Onderstand, in 1978 het OCMW (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn).

Nicole Pannier

Albert Saverys – Kortrijk – Jozef De Coene

Peter Pauwels

10 april 2014. Erfgoedhuis, Kortrijk.

50 jaar geleden overleed Albert Saverys (1886-1964) in Ter Kawkeshoek, de villa met atelier aan de Leie in Deinze, waarin het grootste deel van zijn werk tot stand kwam. Naar aanleiding van deze verjaardag werd in het Museum van Deinze en de Leiestreek een grote tentoonstelling georganiseerd en verscheen, voor het eerst in meer dan 30 jaar, een nieuwe monografie over de kunstenaar. Saverys' oeuvre verenigde traditie en moderniteit. Het was naast zijn flair voor kleur en métier voornamelijk dát element in zijn kunst dat doorheen de jaren waardering kreeg van verzamelaars en een groot aantal kunstcritici. Zonder aarzeling kan gesteld worden dat Saverys' schilderijen tijdens zijn leven succes hadden, zowel artistiek als commercieel. Dit succes gaf hem de mogelijkheid om goed te leven. De ‘Sav’ was een figuur, gutig, spottend soms, bescheiden en toch zeker van zijn talent. Recht toe recht uit, weinig gezocht in zijn woorden, genoot hij van zijn succes, maar het steeg hem niet naar het hoofd. Hij bleef zichzelf, ook in zijn kunst.

De familie Saverys is afkomstig van Kortrijk. Zij beweert af te stammen van de bekende hofschilder van keizer Rudolf II, Roelant Savery, een claim die na onderzoek onterecht blijkt te zijn. Alberts grootvader vestigt zich in het midden van de 19^{de} eeuw in Deinze, toen een kleine industriestad, waar Albert in 1886 geboren wordt. Zijn vader Alfons, een huis- en decoratieschilder, ontdekt al snel zijn talent en stuurt hem naar de plaatselijke tekenschool. Door het voortijdig overlijden van Alfons ziet de jonge Albert zich op amper 17 jaar verplicht het familiebedrijf over te nemen. Het is ongetwijfeld die opleiding als decorateur die hem zijn levenslang gevoel voor kleur bezorgt en een bijna instinctief aanvoelen van verandering van smaak bij zijn publiek.

Vanaf 1908 vormt Saverys samen met een aantal vrienden de kring ‘Vrije Kunst’. Vier jaar later schrijft hij zich in aan de Gentse academie, waar hij onder de bekoering komt van de Japanse prentkunst. De zeer verfijnde schoonheid van de Japanse kunst doet hem op een andere manier naar **het vertrouwde Leielandschap** kijken. In de volgende jaren verwerkt hij volop de verschillende picturale invloeden van het luminisme, het neo-impressionisme, de late uitlopers van het symbolisme en het werk van Van Gogh.

De schilderijen van de jaren twintig tonen een heel andere kunstenaar. De ruwe expressie van deze doeken verbaast zowel publiek als critici. Saverys schildert nu met brede penseelstrepen, geïnspireerd door de *Sturm und Drang* van het ogenblik. Hij heeft de esthetische droom verlaten voor een wild expressionisme. In zijn werk duiken steeds meer donkere ondertonen op. Na het speelse plezier van de

gezichten van Claus en zijn volgelingen, of de stille eenvoud van de symbolistische Leie van de eerste groep van Sint-Martens-Latem, krijgt de rivier in het begin van de jaren twintig bij Saverys iets groots. Opvallend voor deze periode zijn de gure winterlandschappen. Indrukwekkend somber, onder een grijze, gifgroene of blauwe hemel baant een pikzwarte rivier zich een weg door de besneeuwde natuur. Vanaf de vroege jaren twintig stelt hij met veel succes tentoon in Brusselse galeries, eerst in Le Centaure dan bij Giroux. Het werk valt ook in de smaak van de officiële instanties. Zijn schilderijen worden telkens weer geselecteerd om deel te nemen aan de grote in het buitenland rondreizende tentoonstellingen van Belgische kunst, aan de Biënnale van Venetië en de Carnegie International in Pittsburgh. Zo belandt zijn werk in musea in Parijs, Grenoble, Venetië, Firenze, Rome, Lissabon, Riga, St Petersburg en Moskou tot in Dunedin in Nieuw Zeeland toe.

Saverys leert via de toneelschrijver Gaston Martens, Stijn Streuvels leren kennen. Het is het begin van een hechte vriendschap die meer dan vier decennia zal duren. Saverys zal tal van boeken van Streuvels illustreren, waaronder *Prutske* en *De Vlaschaard*. Via Streuvels komt hij in contact met **de Kortrijkse industrieel Jozef De Coene**. Hij wordt niet alleen artistiek raadgever voor de Kunstwerkstede, waarvoor hij decoratieve panelen en ontwerpen voor glasramen en tapijten ontwerpt, maar ook een intimus van de familie. Het gouden tijdperk van het bedrijf geeft De Coene de mogelijkheid om zich te ontpoppen tot gulle gastheer. Vermaard worden de ‘maandagen’ in Kortrijk en de tochten met het schip *De Waterhoen*. Begonnen als gewone maaltijden met Streuvels en Saverys groeien deze bijeenkomsten uit tot een Vlaamse culturele denktank, waarin kunstenaars en intellectuelen elkaar informeel kunnen ontmoeten. Men kan er regelmatig schilders als Modest Huys, Gustave van de Woestyne, Valerius de Saedeleer en Isidore Opsomer vinden, soms Constant Permeke en Gustave en Leon De Smet. Onder de letterkundige gasten bevinden zich Cyriel Buysse, Herman Teirlinck, Ernest Claes, August Vermeylen, Willem Putman en Gerard Walschap, politici als Camille Huysmans en architect Henry van de Velde, die voor Saverys in 1931 een modernistische villa in Het Zoute bouwt. Al deze vrienden zijn ook regelmatig te gast bij Saverys aan zee of in zijn groot landhuis aan de boorden van de Leie. Daar gaat ook in juni 1931 koningin Elisabeth, na een bezoek aan zijn atelier aan boord van *De Waterhoen* voor een memorabele tocht op de rivier met de hele Vlaamse culturele elite van die tijd.

Rond het midden van de jaren twintig begint Saverys aan een **intrigerende reeks stillelevens** met vis in vaak zeer grote formaten. Weerom is het het felle coloriet dat tijdgenoten zo bekoort. Opmerkelijk zijn ook zijn vissers, die, met hun felle kleuren en verwijzingen naar de figuren van Emil Nolde kunnen gezien worden als Saverys’ antwoord op het Duits expressionisme. Saverys kunst wordt met de jaren rustiger. De Leie blijft de inspiratiebron bij uitstek. Niet de mens met zijn verlangens en passies, zoals die bijvoorbeeld voorkomt in het werk van Van den Berghe, maar de eenvoud van de natuur rond hem treft hem. In die steeds klassiekere werken vindt Saverys in de ogen van pater Morlion ‘zijn maat’. Dit is ook de reden waarom Saverys, temidden van de crisis die in het begin van de jaren dertig met het sluiten van galeries en de openbare verkoop van tal van verzamelingen een ware ravage veroorzaakt in de avant-garde kringen, standhoudt. Zijn kunst, die steeds geschipperd heeft tussen traditie en vernieuwing, past perfect in de veranderende smaak. In die jaren 30 en 40 ontstaan ook de indrukwekkende Winterse Leielandschappen, waarvoor hij gekend zal blijven.

Peter J.H. Pauwels
www.Saverys2014.be

Het klooster van de Zusters van Maria te Pittem, de kapel van het klooster Ave Maria en het huis Verstraete te Izegem
5 juni 2014

Op 5 juni 2014 tussen 14u en 16u15 waren we als (bestuurs)leden van de KGOKK te gast in het Klooster van de Zusters van Maria te Pittem. We kregen er de unieke kans om 79 originele

tekeningen in te kijken van de Kortrijkse kunstschilder Seraphin Vermote (1788-1837). Tussen 1813 en 1815 realiseerde Seraphin Vermote, met een fotografische nauwgezetheid, honderden tekeningen van Westvlaamse dorpen, steden en kastelen in opdracht van Joseph van Huerne. Negenenzeventig van die werken kwamen in het bezit van priester Joseph de Pélichy stichter en directeur van het Instituut de Pélichy te Izegem. Joseph de Pélichy, kleinzoon van Joseph van Huerne, schonk die waardevolle tekeningen via legaat aan de Zusters van Maria.

Kunstschilder Seraphin Vermote werkte aanvankelijk als weversknecht in de fabriek van kantgarens van Jacques Goethals-Vercruysse. Jacques Goethals, die eveneens een getalenteerde tekenaar was, ontdekte en stimuleerde de tekentalenten van zijn werknemer. Hij schonk hem de kans om lessen te volgen aan de academie en bracht hem in contact met twee andere beschermheren Joseph van Huerne en Charles Carton de Winnezele. In zijn 'notules pour la topiconographie de la Flandre' noteerde Caultet: "une faible partie de cette oeuvre eût suffit à asseoir la célébrité de Seraphin Vermote".

Van Pittem reden we naar Izegem. Het waardevolle, in eclectische stijl opgebouwde huis van architect Jules Vercoutere (1863-1925) dat nu in restauratie is, werd er voor ons opengemaakt.

Voorzitter Didier is de achterkleinzoon van die toonaangevende Izegemse architect. Van de huidige eigenaars die duidelijk opgetogen waren met ons bezoek, ontvingen we nog een deugddoende welkom drank. Om 17u30 wachtte een gids ons op aan het voormalig Klooster 'Ave Maria' in de Gentsestraat. We kregen er toegang tot de geklasseerde en kunstrijke delen van het klooster. We bewonderden de pracht van het salon van de Zusters met de portretten van Joseph de Pélichy en Joseph van Huerne, de historische wandkaarten uit de 19^e eeuw, de Zilveren Kapel die privé kapel van priester de Pélichy was en de Gouden Kapel. Een boeiende en deskundige uitleg leidde ons doorheen de voorbije twee eeuwen. We vernamen dat welbekende kunstenaars aangesproken werden om 'het mooiste salon' van priester de Pélichy in te richten en te decoreren. Tenslotte ontdekten en betraden we de oorlogsbunker, gebouwd door de Duitsers in 1917, in de tuin van Mevr. Verstraete in de Nieuwstraat te Izegem.

Best tevreden en dankbaar voor deze boeiende dag trokken we omstreeks 19u30 huiswaarts.

Wij danken hierbij van harte de Zusters van Maria en Mevr. Verstraete, moeder van ons lid Francis, voor hun vriendelijke gastvrijheid.

Annie Callens

Uitstap naar Ename

28 juni 2014

Het vandaag kleine dorp Ename, deelgemeente van Oudenaarde, verbergt een groots en rijk verleden. Ooit stonden er drie kerken en een benediktijnenabdij. Maar het neemt de uitdaging van de toekomst aan: vandaag telt het twee splinternieuwe musea: een Provinciaal Erfgoedcentrum met een erfgoeddepot (ingehuldigd in 2012) en een Provinciaal Archeologisch Museum. Een jaarlijkse zomeruitstap behoort tot de tradities van de Geschiedkundige Kring. Dit jaar trokken 24 leden naar Ename.

Langsheen de Schelde, op de gronden van de vroegere Sint-Salvatorsabdij, bouwde de provincie Oost-Vlaanderen **een erfgoedcentrum met erfgoeddepot**. Het gebouw werd ingehuldigd in 2012. Beton, glas, zink en hout passen wondermooi in de wijde partijen groen en water.

De tentoonstelling "**De erfenis van Karel de Grote 814-2014**" kwam tot stand met Europese gelden, staat onder hoge Europese bescherming en verkondigt een duidelijke Europese boodschap. Zij vraagt de bezoeker na te denken over het vroegere, het hedendaagse en vooral het toekomstige Europa.

814: Karel de Grote, een van Europa's meest opmerkelijke figuren sterft. Eeuwenlang blijft hij tot de verbeelding spreken. Machthebbers inspireren zich op hem, ook in 2014, 1200 jaar na zijn dood. Het verhaal van zijn erfenis is een verhaal van eenheid en verdeeldheid. Van gebruik en misbruik van het

oude concept Europa. Hoe dynamisch, rekbaar en vooral, hoe definieerbaar is dit concept? Deze vraag liep als een rode draad doorheen de tentoonstelling.

Het verhaal van Europa start in het stabiele Romeinse Wereldrijk. De ontluikende christelijke religie groeit er uit tot een bindmiddel. Na de implosie van het West-Romeinse Rijk hertekenen Germaanse volkeren de kaart van Europa. De Franken brengen een groot Karolingisch eenheidsrijk tot stand onder het bewind van Karel de Grote. In 843 gaat die eenheid verloren. Europa valt uiteen in drie machtsblokken. Het Middenrijk, Francia Media, verwerft een economisch, cultureel en politiek belang dat tot op vandaag doorklinkt. Na tijden van versnippering in de middeleeuwse feodaliteit ontluiken nieuwe Europese machtsdromen. Het roemrijke Romeins/Frankisch verleden inspireert en legitimeert de Bourgondische hertogen, de Habsburgers, Napoleon. Ze dromen van eenheid met de blik naar het verleden.

Europa gebruikt, Europa misbruikt. Twee bloedige wereldoorlogen verscheuren Europa in de 20^e eeuw. Fascistische regimes maken kwistig gebruik van symbolen uit het Europese verleden.

Frontlines lijken verdacht op historische breuklijnen.

Het verdrag van Rome (1957) betekent het begin van een nieuw Europa. Maar nu gebeurt de eenmaking vreedzaam. Geen eenmaking onder dwang en met wapengeweld. Maar met de instemming van de burgers. Dit is een première, de grote vernieuwing.

Doorheen de zeer didactische opstelling accentueren kunstwerken de vele fasen van eenmaking en ontbinding: prachtige archeologische kleinoden uit het Provinciaal Archeologisch museum van Velzeke, vele replica van indrukwekkende historische kunstschaten.

Wat later dan voorzien – hoe kan het anders met een aandachtige groep en een gedreven gids – brak het gezellige tafelmoment van de dag aan. Een moment van ontmoeting, weerzien, discussie, evaluatie. Restaurant “D’Eenaamsche Vierschaere” is een aanrader voor al wie de streek bezoekt.

De renovatiewerken in **de Sint-Laurentiuskerk** hebben de laatste jaren het nieuws gehaald. Een schijnbaar onopmerkelijke middeleeuwse kerk bleek de cocon te zijn van een prachtige Ottoons bouwwerk (998-1024) met een driebogige keizerlijke tribune en restanten van kleurrijke fresco’s in Byzantijnse stijl.

Het verhaal van de parochiekerk van Ename speelt zich af binnen een boeiend stukje geschiedenis.

In 974 vestigde Otto II, keizer van het Heilig Roomse Rijk, een castrum op een plaats genoemd Ehinham, welgelegen in een bocht op de rechteroever van de Schelde. Deze stroom vormde een van de grenzen tussen het Duitse Rijks-Vlaanderen en Kroon-Vlaanderen waarvan de graaf vazal was van de Franse koning. Ename bevatte een burcht, een pre-stedelijke kern en drie kerken, o.a. de St.

Laurentiuskerk. In 1033 wordt het stuk Rijks-Vlaanderen tussen de Schelde en de Dender veroverd door de graaf van Vlaanderen. De vesting Ename wordt verwoest en aan de overkant verschijnt Oudenaarde. Als vergelding voor het bloedvergieten en de verwoestingen bouwt de graaf van Vlaanderen tussen 1033 en 1065 een **benedictijnenabdij** op het puin van de vroegere vesting. Twaalf monniken uit Arras vestigen er zich. De Sint-Laurentiuskerk wordt vanaf dit ogenblik parochiekerk. Op het hoogtepunt van haar bloei bezit de abdij 2600 ha. grond. De abten leiden een prinselijk leven. Na de verwoestende godsdienstoorlogen van de 16^{de} eeuw wordt de abdij nog grootser en stijlvoller herbouwd. De Franse Revolutie betekent het einde van deze belangrijke kerkelijke instelling. De monniken worden in 1792 verbannen en de onroerende goederen van de abdij te koop gesteld in 1797. De verlaten gebouwen worden opgekocht en als een grote steengroeve van Doornikse kalksteen uitgebaat. In de loop van de Tweede Wereldoorlog starten de eerste archeologische opgravingen onder leiding van A.L.J. Van de Walle.

Naast de kerk bevindt zich het **Provinciaal Archeologisch Museum (PAM) van Ename**, tegenhanger van het PAM in Velzeke. Daar waar je in Velzeke op ontdekkingsstocht gaat van de prehistorie tot de Merovingische tijd, krijg je in Ename het verhaal van 70 jaar burchttijd, 700 jaar abdijsstichting. Dit verhaal wordt gebracht doorheen het leven van een aantal historische personages onder wie Edmond Beaucarne, oud-burgemeester van Ename, auteur van het in 1895 gepubliceerde “Notice historique sur la commune d’Ename”. Hij is de kleinzoon van Jacques Beaucarne (1711-1780)

ontvanger van de provincierechten en bouwheer van het statige witte huis op het dorpsplein. En precies in dit “**Huis Beaucarne**” waren we uitgenodigd voor een afscheidsdrink door Mevrouw Marie Fredericq-Lilar, schoondochter van baron Louis Fredericq die het huis in 1945 erfde van zijn kinderloze oom Louis Urbain Beaucarne.

De lange en sobere witte gevel getuigt van de Franse invloed in Vlaanderen in het midden van de 18^{de} eeuw. Het huis in L-vorm omsluit een brede geplaveide koer. Kronkelpaden doorheen grasperken en onregelmatige bloembedden brengen ons naar een grote wintertuin daterend uit het einde van de 18^{de} eeuw. In het begin van de 19^{de} eeuw werd de wintertuin een druivenserre. De 150 jaar oude wijnstokken klimmen nog steeds drie verdiepingen hoog.

De eigenares en haar kleinzoon Julien gidsen ons doorheen de salons en de eetkamer van het herenhuis, versierd met prachtige schouwen, geschilderde doeken, meubilair en voorwerpen die vaak verwijzen naar de geschiedenis van de Sint-Salvatorsabdij. Een statige houten trap brengt ons naar de bibliotheek in directoire stijl en naar slaapkamers waarvan het originele behang onze bewondering wekt.

De warme ontvangst van de bewoners was voor de 24 deelnemers de bekroning van een leerrijke en hartelijke dag.

Organisatie: Régine Lagae-Verheust, Nicole Pannier

Verslag: Nicole Pannier

Bedrijfsbezoek Groep Masureel Veredeling, Wevelgem
25 september 2014

Francis Verstraete, voorzitter van Groep Masureel Veredeling, is al jaren werkend lid van de Kring. Het bezoek aan zijn bedrijf ziet hij als een persoonlijke bijdrage tot de kennis en de geschiedenis van het bedrijfsleven in de Kortrijkse regio.

Hij ontvangt een veertigtal leden van de Kring in een van zijn vestigingen in Wevelgem. Hij brengt ons eerst het verhaal van het bedrijf Masureel om daarna zijn visie te geven over de overlevingskansen van de textielsector in onze streek.

Bij het opstellen van de stamboom van de familie Masureel zijn genealogen tot 1580 kunnen opklimmen. De familie vestigt zich te Hulste in 1720 en verwerft er verschillende grote boerderijen. Zij telen er o.m. vlas en chicorei en produceren lijnzaadolie. De overgang van herenboeren naar industriële gebeurt geleidelijk aan. In 1860 verhuist de familie naar een herenhuis naast de nieuwe vlasbewerkingsfabriek. In 1920 komt er een weverij, in 1935 een ververij terwijl de familiale onderneming zich steeds verder toelegt op de veredeling van het ruwe linnen.

Francis Verstraete, kleinzoon van Joseph Verstraete en Aline Masureel, stapt in 1973 in het bedrijf.

Hij wordt heel snel geconfronteerd met de crisis in de textielindustrie in de Kortrijkse regio.

Hij gaat de confrontatie aan. En hij slaagt erin, via een hele reeks overnames tussen 1990 en vandaag, **de textielveredelingsactiviteiten in de regio Kortrijk te consolideren**. In 1994 verhuist de ververij Masureel naar Wevelgem.

Vandaag legt het bedrijf zich toe op de veredeling in al haar aspecten en dit van de draadververij tot het verven van weefsels met een specialiteit in het verven van vlas. Recentelijk kwam daar ook het appreteren van weefsels bij: het afwerken van weefsels via coating.

Binnen de Groep Masureel Veredeling (draadververij) zijn Flocart (coatingactiviteit) en Verlimas (stukververij) de voornaamste polen. Daarnaast is er nog Basaltex, met activiteiten gebaseerd op basaltgaren (garen gemaakt uit lavasteen).

In 2001 waagt Francis Verstraete zich aan internationalisatie en start een productie eenheid in Kroatië. Maar moeilijke politieke en economische omstandigheden dwingen hem tot sluiting in 2009.

Sinds Francis Verstraete aan het hoofd staat van Groep Masureel hebben negen veredelingsbedrijven uit de regio hun poorten gesloten. Met innovatie en durf heeft de Groep de crisis overleefd. Vandaag telt het bedrijf 175 medewerkers.

Wat met de toekomst? De moeilijke economische conjunctuur en de steeds scherpere milieuwetgeving dagen het bedrijf uit. Volop de Europese kaart trekken, zoeken naar nieuwe nichemarkten, technologische alertheid, kennisoverdracht naar de nieuwe generatie zijn enkele manieren om die uitdaging aan te gaan.

Na deze heel interessante uiteenzetting krijgen de leden van de Kring de gelegenheid enkele productie eenheden te bezoeken. Deskundige en enthousiaste medewerkers leiden hen rond in o.m. de ververij, de veredelingsafdeling, de hall waar nieuwe muurbekleding wordt gefabriceerd. Lekkere broodjes en een verfrissende drank sluiten dit boeiend bedrijfsbezoek af. Wij danken Francis Verstraete en zijn team voor hun hartelijke ontvangst.

Nicole Pannier

Migratie naar Frankrijk. Belgische roots in het verdere leven in Noord-Frankrijk.

Dr. Elien Declercq en Drs. Saartje Vanden Borre

23 oktober 2014, Sint-Annazaal, Begijnhof, Kortrijk

Het was voor de leden van de Geschied- en Oudheidkundige Kring de eerste afspraak in de vernieuwde Sint-Annazaal van het Kortrijkse Begijnhof. Een mooi en sfeervolle ruimte waarvan we hopen in de toekomst vaker gebruik te mogen maken.

Dr. Elien Declercq behaalde in 2011 haar doctoraatsdiploma in de Letterkunde aan de KU Leuven met het proefschrift "Migrants belges en France. Une histoire revisitée à travers la chanson populaire (1870-1914)". Drs. Saartje Vanden Borre publiceerde in 2012 haar Master proefschrift "Vreemden op vertrouwd terrein, over het sociaal-culturele leven en de integratie van Belgische migranten in Noord-Frankrijk in de tweede helft van de negentiende eeuw". Beide jonge academici confronteerden hun bevindingen gedurende hun onderzoeksopdracht binnen het Centrum voor de Historische Studie van Interculturele Relaties (CHIR) van de KU Leuven Kulak. Uit die confrontatie groeiden een aantal bevindingen die zij met de leden van de Kring deelden.

De grote migratiestroom komt in Vlaanderen echt op gang na de zware hongersnoden van 1840-1850.. De bevolking krijgt weer de kracht vooruit te kijken en iets te ondernemen om aan de zware armoede te ontsnappen. Met uitzondering van de stad Gent was de eerste industriële revolutie aan Vlaanderen voorbijgegaan. Het was toen rijk, industrieel Wallonië en arm, agrarisch Vlaanderen. Vlaamse boerenzonen gaan op zoek naar werk. Ze trekken naar Gent, naar de Borinage, steken de Atlantische Oceaan over maar vinden ook werk over de Franse grens. In de streek Lille-Roubaix-Tourcoing had de textielnijverheid zich in de voorbije decennia sterk ontwikkeld. De grote Franse afzetmarkt zorgde voor een voortdurende vraag naar afgewerkte producten. De Vlamingen waren harde werkers en waren bovendien niet dienstplichtig bij het Franse leger. En textiel was hen vertrouwd via de traditionele Vlaamse huisnijverheid. Het maakte van hen gegeerde arbeidskrachten. Het hoogtepunt van de Belgische migratie naar Noord-Frankrijk situeert zich in de periode 1870-1880. In Rijsel vormen de uitgeweken Vlamingen al gauw een vijfde van de bevolking. In Roubaix maken zij tot de helft van de bevolking uit. In meerdere Noord-Franse steden krijgen wijken waar veel

Vlamingen samen wonen de naam “Petite Belgique” Op vele vitrines prijken de woorden “Hier spreekt men Vlaams”!

In tegenstelling tot de pendelaars en de seizoenarbeiders, kiezen velen ervoor **zich permanent te vestigen**. Ze gaan wonen in wijken waar reeds andere Vlamingen verblijven, publiceren hun eigen kranten en ontwikkelen een eigen taal, ergens tussen het Frans, West-Vlaams en Picardisch in. En ze stichten hun eigen verenigingen. Karnavalverenigingen, verenigingen van bolspelen en cafés spelen. Ze willen, de ene meer dan de andere natuurlijk, hun afkomst, hun eigen samenhangsgevoel benadrukken. Zich verenigen is een spontane reactie van mensen met gemeenschappelijk antecedenenten die bovendien dicht bij elkaar wonen. Vanuit die eigen verenigingen integreren zij zich in het plaatselijk maatschappelijk gebeuren.

Er wordt veel gezongen. Liedjes maken integraal deel uit van **het verenigingsleven**. Men zingt ze op straat, op carnaval- en wijkfeesten.

Die liederen verspreiden zich via vliegende blaadjes. De melodieën worden er niet op aangegeven. Die zijn waarschijnlijk algemeen gekend. In de woorden van het lied klinkt vaak zelfspot: hoe bang moest je zijn van de “invasion flamande”?

Men kan gerust stellen dat de Vlaamse migrant de Franse liedcultuur is binnengedrongen.

Dat er interculturele beïnvloeding is geweest.

Zo’n bedenking brengt ons feilloos van het verleden naar het heden. Naar het migratiefenomeen dat onze tijd ingrijpend tekent. Wat vandaag gebeurt, speelde zich gisteren reeds af. Interculturele beïnvloeding is van alle tijden. En kan beslist verrijkend zijn.

Nicole Pannier

Het 13^{de}-eeuws bedevaartsbeeld Onze-Lieve-Vrouw- van- Groeninge

Dr. hist. Stijn Bossuyt

27 november 2014

Het 20 cm hoge ivoren Onze-Lieve-Vrouwbeeldje fascineert al vele eeuwen de vrome bevolking van Kortrijk. De herkomst van het beeldje en de devotie die erom ontstond, vormt het onderwerp van de voordracht die Stijn Bossuyt, historicus en bestuurslid van de Kring. De talrijke opkomst van de leden van de Kring getuigt van hun interesse voor deze Kortrijkse kunstschat. Maar ook het tweede luik van de avond, de projectie van twee kleurfilmpjes uit 1952 en 1954 die de verering in Kortrijk van dit beeldje illustreren, viel erg in de smaak van het publiek. De voordracht vond plaats in het Auditorium 1302 verbonden aan het gelijknamige museum.

De Canadese kunsthistorica Sarah Guérin raakte in de ban van het Kortrijks Mariabeeldje bij het zoeken naar de herkomst van een gelijkaardig beeld bewaard in de collectie van het Metropolitan Museum in New York. Dit onderzoek bracht haar naar Kortrijk waar zij kennis maakte met Stijn Bossuyt, verbonden aan de Sint-Michielskerk, de huidige bewaarplaats van het beeld. Haar bevindingen over de herkomst van het beeldje schreef zij neer in de Burlington Magazine 2012.

Het verhaal gaat dat het ivoren beeldje in 1285 in het bezit kwam van de Vlaamse gravin Beatrijs. Vreemd genoeg komt pas in de eerste helft van de 16^{de} eeuw enige vermelding van een volksdevotie rond dit beeld in de Kortrijkse Groeninge abdij. We kunnen dus vermoeden dat het beeld in een eerste tijd het voorwerp van private devotiewas..

Om te bepalen **waar het beeld vandaan komt**, in welk atelier het gesneden werd, ging Sarah Guérin het vergelijken met een aantal gelijkaardige Mariabeeldjes. Vertrekpunt van deze studie was de 13^{de} eeuwse “Cloisters Virgin” bewaard in New-York. Op basis van stijltechnische gelijklopende

kenmerken kwam zij tot de vaststelling dat een vijftal beeldjes, vandaag bewaard in Europa en Noord-Amerika, tot dezelfde familie behoren. Zij zouden afkomstig zijn uit het beeldhouwersatelier van de abdij van Saint-Denis in Parijs en vermoedelijk gesculpteerd door eenzelfde kunstenaar. Nauwkeurig te dateren funeraire ligbeelden uit dezelfde abdij laten met enige zekerheid toe het ontstaan van de beeldjes rond de jaren 1260-1265 te situeren. Devotiebeeldjes van een dergelijke kwaliteit waren bestemd voor de hoogste kringen. Het verhaal van een diplomatieke pauselijke schenking aan gravin Beatrijs wordt dus geloofwaardig.

De eerste historische vermelding van een specifieke **devotie tot Onze-Lieve-Vrouw-van-Groeninge** dateert van 1635. In volle pestepidemie werd het beeldje naar de ziekenzaal van de Groeninge abdij gebracht. Sindsdien is het beeldje een constante bron van verering in Kortrijk, vandaag vooral door zwangere vrouwen en jonge moeders. Gedurende de Franse bezetting verhuisde het beeldje van de Groeninge abdij naar de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Van 1803 tot 1947 kreeg het een vaste plek in de Sint-Michielskerk, vanaf 1947 in de neo-byzantijnse zijkapel.

Wanneer in 1854 het dogma van de Onbevleete Ontvangenis van Maria te Rome werd uitgeroepen, startte te Kortrijk een lange tijd van intense Mariadevotie, sterk gedragen door de plaatselijke Jezuïetengemeenschap. Het beeldje werd regelmatig meegedragen in processies. Een zeer grote indruk maakte de processie die in 1954 de 100^e verjaardag van het Mariale dogma vierde. Twee jaar vroeger, ter gelegenheid van de 650^e verjaardag van de Guldensporenslag, was het beeldje ook plechtig door de stad getrokken om op het Groeningeveld gekroond te worden. De vrouwen van Kortrijk schonken toen het goud en de diamanten bestemd voor de drie kronen (een voor Maria, een voor het kind Jezus en een voor het schrijn).

Van deze beide evenementen bestaan filmopnamen: vijf minuten van de processie van 1952, 15 minuten van de processie naar en de kroning van het beeld op het Groeningeveld. De jonge Johan Vansteenkiste had de passie van het filmen van zijn vader meegekregen. Met de 8 mm camera die hij van hem cadeau had gekregen, maakte hij toen deze historische opnamen. Ter gelegenheid van deze voordracht projecteerde Johan Vansteenkiste met veel zorg en tot groot enthousiasme van de aanwezigen deze zeldzame archiefbeelden.

Nicole Pannier

Voordracht en voorstelling van het boek

Het Spaanse silhouet van Robert Gillon. De marot van een Kortrijkse liberale voorman.

Uitgever KGOKK, Kortrijk, 2014.

Prof. Christian De Paepe

8 november 2014

Opgravingen te Kortrijk in 2014.

Philippe Despriet

18 december 2014.